

***STAGES OF FORMATION AND
DEVELOPMENT
OF THE ECONOMY OF INDEPENDENT
UKRAINE***

Monograph

*edited by Doctor of Economic, Professor,
Yu. Pasichnyk*

Verlag SWG imex GmbH
Nurnberg, Germany
2021

Verlag SWG imex GmbH

Recommended for publishing by Academy of Economic Science of Ukraine

Reviewers:

*Doctor of Economics, Professor Alekseev Ihor
Doctor of Economics, Doctor of Laws, Professor Pokataeva Olga
Doctor of Economics Sidelnikova Larysa*

Science editor: *Doctor of Economics, Professor Yu. Pasichnyk*

Pasichnyk Yu., Radchenko O., Sukach O. etc. (2021). *Stages of Formation and Development of the Economy of Independent Ukraine*: Collective monograph [Ed. by Doctor of Economics Sciences, Prof. Yu. Pasichnyk]. Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany, 472 p.

ISBN 978-3-9819288-9-9

The edition is aimed at academics, financial sector professionals, teachers, students and other stakeholders.

All materials are published in the edition of the authors. The authors are responsible for the originality, completeness and reliability of the submitted developments.

Collective of authors would like to thank the Academy of Economic Sciences of Ukraine for their support and the opportunity to participate in the collective monograph.

ISBN 978-3-9819288-9-9

© 2021 Verlag SWG imex GmbH
© 2021 Pasichnyk Yu., Radchenko O.,
Sukach O. and others.

Це важливий документ, без якого неможливе ведення обліку. Облікова політика може змінюватися, як за рішенням самого управлінського персоналу, так і з урахуванням законодавчих змін. Облікова політика може складатися з групи документів, таких як Наказ на впровадження облікової політики на підприємстві, Положення про облікову політику, додатки до облікової політики та внутрішня документація.

Отже, облікова політика в частині нематеріальних активів відіграє важливу роль у веденні бухгалтерського обліку нематеріальних активів. Правильно обрані методи ведення обліку нематеріальних активів забезпечать достовірне відображення інформації у фінансовій звітності. Також підприємство може самостійно вести внутрішній облік та використовувати спеціально розроблену внутрішню документацію для ще більш повного висвітлення інформації. Важливо враховувати висвітлення усіх методичних складових в обліковій політиці. Це дасть змогу закріпити найефективніші способи ведення обліку та збереже подальше розуміння ведення обліку, при таких подіях, наприклад, як зміна головного бухгалтера, якому важливо зрозуміти чіткість та логічність облікової політики або проведення аудиту, що дасть змогу аудиторам зрозуміти застосування тих чи інших методів ведення обліку нематеріальних активів та пришвидшить темп перевірки.

5.5 Екологічна безпека як запорука ефективної екологічної та облікової політики в управлінні аграрним бізнесом

Значний науково-технічний потенціал людства розширює можливості економічного розвитку та супроводжується негативним впливом на навколишнє природне середовище. Антропогенна діяльність змінює природний перебіг процесів у довкіллі, що ставить під загрозу здоров'я і життя людини. Екологічна проблема охопила весь світ і стала однією з глобальних криз. Досягнення компромісу між економічними та екологічними потребами суспільства є одним із факторів задоволення людства обмеженими природними ресурсами. Економічна наука не приділяє належної уваги екологічним аспектам господарювання – навколишнє природне середовище сприймається виключно як джерело ресурсів для господарської діяльності.

Екологічна практика в сучасному світі займає домінуючі позиції. Розвиток екологічного стану на планеті спонукає людей до пошуку шляхів подолання екологічної кризи. З поглибленням екологічної кризи та загостренням інших глобальних проблем все більше зростає значення забезпечення екологічної безпеки. Важливе місце в цьому процесі посідає екологічна та облікова політика, що орієнтуються на реалізацію вимог забезпечення екологічної безпеки, зниження ризику тощо.

Для більш детального вивчення сутності облікової та екологічної політик, а також дослідження їх реалізації в системі управління підприємством, необхідно виходити із поняття політики, як такої.

Термін «політика» походить від давньогрецького слова «поліс» (місто-

держава) та його похідних: «politike» (мистецтво управляти державою), «politeteia» (конституція), «polites» (громадяни), «politica» (державний діяч). Єдиного визначення поняття «політика» немає. Ще Платон під політикою розумів мистецтво, здатність жити в умовах поліса, що ставить людину у певні поведінкові рамки. М.Вебер вважав, що політика – це прагнення до влади, її завоювання, утримання в різних великих суспільних колективах. Д.Істон розглядає політику як реалізований владою розподіл цінностей, а Меркл твердив, що у своїх найкращих проявах політика – це шляхетне прагнення до справедливості та розумного порядку, а у найгірших – це корислива жадоба влади, сили, багатства¹.

Останнім часом, у зв'язку з розвитком ринкових відносин, термін «політика» розглядається, принаймні, у двох площинах – по-перше, це суспільна наука, по-друге, це особливий вид діяльності на макро- і мікрорівні.

Розробка екологічної політики спрямована на вирішення головного завдання – забезпечення стійкості параметрів стану середовища існування та впливу на неї. Вивчаючи деякі інноваційні аспекти щодо традиційних уявлень про екологічну діяльність підприємств необхідно дотримуватися системних поглядів на їх екологічну діяльність.

У сучасній науці феномен екологічної політики намагаються осмислити представники гуманітарних, природничих та соціальних наук – екологи, соціологи, політологи, правознавці, економісти, державні управлінці та інші фахівці. Але, незважаючи на наявність низки наукових розробок із цього питання, на сьогоднішній день не існує єдиного підходу до визначення змісту екологічної політики. В науковій літературі розглядаються поняття «екологічна політика» та виявляються спільні й відмінні риси в понятійному апараті.

Так, Л. Жарова розуміє екологічну політику (у широкому розумінні) як концептуально цілісну сукупність видів і форм суспільної діяльності, спрямованої на збереження природного середовища існування людини, гармонізацію взаємовідносин суспільства і довкілля, формування належного ставлення суспільства до природи з метою її захисту й розвитку². О. Васюта стверджує, що екологічна політика – це система державного стимулювання, запобігання та обмеження різноманітних видів діяльності, яка пов'язана з небезпечним для людини впливом на навколишнє середовище. Екологічна політика складається з комплексу організаційних, нормативних та правових заходів у галузях економіки та охорони довкілля, спрямованих на людину³. На думку Є. Хлобистова, екологічна політика – це комплекс організаційних

¹ [Електронний ресурс]. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Політика>

² Жарова Л.В. Сучасні підходи до формування та реалізації екологічної політики. *Економіка природокористування і охорони довкілля*. Щорічник наук. праць. / Під ред. М.А. Хвесика. Київ: РВПС України НАН України, 2007. С. 138 – 144.

³ Васюта О.А. Екологічна політика України на зламі тисячоліть: монографія. К. : КМУ, 2003. 306 с.

та інституційних заходів, спрямованих на кредитно-фінансове забезпечення природоохоронної діяльності відповідно до розвитку продуктивних сил і соціальних пріоритетів щодо якості довкілля й раціонального природокористування¹. Л. Метлова вважає, що екологічна політика – це поєднання взаємопов'язаних обраних цілей, практичних завдань та засобів у системі менеджменту і їх спрямування на конкретний результат. Екологічна політика здійснюється в межах держави, регіону, галузі, підприємства, але в кожному випадку існують довгострокові, середньострокові, поточні завдання, засоби та заходи, узгоджені на певній території². А. Гетьман стверджує, що Екологічна політика – система державних заходів, що визначають вплив суспільства на довкілля, тактику й стратегію збалансованого розвитку³. О. Заржицький під екологічною політикою розуміє сукупність правових засобів і заходів, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки якісного стану довкілля, раціонального використання природних ресурсів⁴.

Автори робіт погоджуються, що збереження довкілля є метою екологічної політики, однак визначають її по-різному, а саме:

- як гармонізацію взаємовідносин суспільства та довкілля;
- як забезпечення екологічної безпеки;
- як розробку стратегії у сфері охорони природи і довкілля;
- як вирішення практичних завдань, забезпечення соціальних пріоритетів щодо якості довкілля;
- як запобігання та обмеження негативних видів діяльності тощо.

На стратегічному рівні пріоритети екологічної політики визначені у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», відповідно до якого державна екологічна політика – це діяльність державних органів, спрямована на забезпечення конституційного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди⁵.

Екологічна політика суб'єкта господарювання повинна включати відповідний екологічний план, на підставі якого будуватиметься його стратегія охорони навколишнього середовища, яку залучатимуть до загальної

---

¹Хлобистов Є. В. Екологічна безпека трансформаційної економіки. НАН України, РВПС України. К.: Чорнобильінтерінформ, 2004. 336 с.

²Метлова Л. П. Про еколого-економічні показники промислового розвитку. *Економіка промисловості*. 2003. № 2. С. 63 – 70

³ Гетьман А. П. Правове регулювання екологічного аудиту в Україні. *Екологічний вісник*. 2002. № 5-6

⁴Заржицький О. С. Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України (теоретичні аспекти) : монографія. Дніпропетр. : Національний гірничий університет, 2012. 200 с.

⁵ Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

стратегії підприємства. Таке управління забезпечить довготривалу інтеграцію економічних цілей підприємств з екологічними, а, звідси, рівновагу між господарською системою підприємства та системою його екологічної політики.

Міністерство фінансів України в 2018 році затвердило Звіт про управління, який повинні формувати і надавати великі та середні підприємства. Звіт про управління є наслідком орієнтування України в Європу. Звіт про управління – документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності.

Виходячи з норм НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Звіт про управління не належить до складу фінансової звітності. Отже, це самостійний звіт зі своєю історією й метою, який подається разом із річною фінансовою звітністю. Мета цього звіту – доповнити річну фінансову звітність необхідною інформацією, яка повинна містити достовірний огляд розвитку, діяльності та стану, а також опис основних ризиків і невизначеностей у роботі підприємства.

Зміст Звіту про управління міститься в Методичних рекомендаціях зі складання звіту про управління № 982 від 07.12.2018 р.¹ З метою систематизації та співставності інформації він має формуватися за такими напрямками:

- ✓ організаційна структура та опис діяльності підприємства;
- ✓ результати діяльності;
- ✓ ліквідність та зобов'язання;
- ✓ екологічні аспекти;
- ✓ соціальні аспекти та кадрова політика;
- ✓ ризики;
- ✓ дослідження та інновації;
- ✓ фінансові інвестиції;
- ✓ перспективи розвитку;
- ✓ корпоративне управління.

За напрямком «Екологічні аспекти» рекомендується наводити інформацію щодо впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище, залежно від галузі, в якій функціонує підприємство та від заходів з охорони довкілля і зменшення впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище.

Одним із показників, які рекомендується розкривати за цим напрямком, є управління відходами.

Управління поводженням з відходами виробництва вимагає реалізації певних регулюючих напрямків діяльності у цій сфері, а саме належним чином організованої системи обліку утворення, збору, переробки, розміщення, поховання відходів; налагодження контролю матеріального

---

¹ Методичні рекомендації зі складання звіту про управління, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 07.12.2018 р. № 982.

балансу виробництв з метою стимулювання впровадження маловідходних технологій; впровадження кваліфікаційного моніторингового контролю руху відходів на всіх етапах їх життєвого циклу; створення умов для розвитку підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами тощо¹.

На сьогодні, на жаль, приділяється недостатньо уваги проблемі відходів, а особливо їх обліковому відображенню.

Таблиця 1 – Утворення відходів за видами економічної діяльності підприємств і в домогосподарствах, тис. т²

Види економічної діяльності	2015 р.	%	2018 рік	%	2019 рік	%	Відхилення, +/-
Усі види економічної діяльності	312267,6	100	352333,9	100	441516,5	100	129248,9
Сільське, лісове та рибне господарство	8736,8	2,8	5968,1	1,7	6750,5	1,5	-1986,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	257861,9	82,6	301448,9	85,6	390563,8	88,5	132701,9
Переробна промисловість	31000,5	9,9	31523,2	8,9	30751,8	7,0	-248,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	6597,5	2,1	6322,7	1,8	5959,2	1,3	-638,3
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	594,2	0,2	397,4	0,1	411,8	0,1	-182,4
Будівництво	376,2	0,1	378,8	0,1	188,7	0,01	-187,5
Інші види економічної діяльності	1047,2	0,3	751,3	0,2	994,0	0,2	-53,2
Домогосподарства	6053,3	2,0	5543,5	1,6	5896,7	1,4	-156,6

Результати аналізу таблиці 1 дають можливість зробити висновок, що найбільшу питому вагу щодо утворення відходів з усіх видів економічної діяльності займає добувна промисловість і розроблення кар'єрів. Утворення відходів у 2019 році по Україні значно менше порівняно з 2015 роком, але окрім їх утворення в результаті добувної промисловості і розроблення кар'єрів. Тут спостерігається їх збільшення у 2019 році на 132701,9 тис.т порівняно з 2015 роком. Утворення відходів сільського, лісового і рибного господарства має тенденцію до зменшення у 2019 році на 1986,3 тис. т.

Закон України «Про відходи» від 05.03.1998 р. визначає правові, організаційні та економічні засади діяльності, пов'язаної із запобіганням або зменшенням обсягів утворення відходів, їх збиранням, перевезенням, зберіганням, сортуванням, обробленням, утилізацією та видаленням, знешкодженням та захороненням, а також з відверненням негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини на території України³. Закон вказує на обов'язковий облік відходів на основі їх

¹ Руденко О.В. Екологічна та облікова політики в управлінні промисловим підприємством. *Ефективна економіка*. 2019. № 6

² Статистичний щорічник України – 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

³ Закон України «Про відходи» від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР

класифікації та паспортизації. Основним моментом є визначення порядку обліку утворення, утилізації та видалення відходів, а також подання статистичної звітності у встановленому порядку.

Україна має високо розвинутий сектор сільського господарства, зокрема рослинництва, який щорічно генерує великий обсяг різноманітних відходів та залишків. Відходи поділяються на первинні, тобто ті, що утворюються безпосередньо при збиранні врожаю сільськогосподарських культур, і вторинні – такі, що генеруються при обробці врожаю на підприємствах. Первинні відходи включають солому зернових та інших культур, відходи виробництва кукурудзи на зерно і соняшника (стебла, стрижні, кошики і т. ін.). Вторинні відходи – це лушпиння соняшника, лушпайка гречки, рису, жом цукрового буряку і тому подібне. Частина відходів та залишків використовується на потреби самого сільського господарства (органічне добриво, підстилка та корм тваринам), частина – іншими секторами економіки, а решта біомаси залишається незадіяною і часто утилізується (спалюється в полі, вивозиться на звалище) без принесення користі. Значну частину біомаси, що не використовується, видається доцільним залучити до виробництва енергії. При цьому важливим є питання яку саме частку відходів та залишків сільського господарства можна використовувати на енергетичні потреби без заподіяння негативного впливу на родючість ґрунтів. Тому пропонуємо узагальнити класифікаційні ознаки відходів для аграрного бізнесу у таблиці 2.

Таблиця 2 – Класифікація відходів аграрного бізнесу

Ознаки	Класифікація
1. За видами виробництва	- Відходи основного виробництва - Відходи допоміжних виробництв - Відходи обслуговуючих виробництв - Відходи підсобних виробництв
2. За способом утворення	- Первинні відходи - Вторинні відходи
3. За місцем виникнення	- Відходи виробництва - Відходи споживання
4. За можливістю повторного використання	- Зворотні відходи - Незворотні відходи
5. За економічних ефектом від використання	- Економічно доцільні відходи - Економічно недоцільні відходи
6. За способом утилізації	- Власними силами - За допомогою переробних підприємств
7. За класом небезпеки	- I – надзвичайно небезпечні відходи - II – високонебезпечні відходи - III – помірно небезпечні відходи - IV – малонебезпечні відходи

Класифікація відходів за класом небезпеки використовується для формування інформації з метою складання форми державного статистичного спостереження № 1 – небезпечні відходи «Звіт про утворення, оброблення та утилізацію відходів I-III класів небезпеки», а також з метою контролю

екологічної небезпеки утворених відходів і виконання заходів знешкодження.

Першочергову роль у процесі екологічного управління покликаний виконувати бухгалтерський облік як система, у якій відображаються події господарського життя, в тому числі щодо впливу підприємства на навколишнє природне середовище. Тобто, система бухгалтерського обліку є основним джерелом інформації для екологічного управління підприємством.

Рациональне екологічне управління підприємством передбачає ведення максимально пристосованого до його вимог бухгалтерського обліку, на підставі даних якого і буде формуватися реальна картина впливу підприємства на довкілля.

Екологічна безпека підприємства залежить від механізму інформаційного забезпечення. Одним з елементів інформаційного забезпечення є облік, який здійснюється на підприємстві виходячи з положень облікової політики.

У Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» облікова політика трактується як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності¹.

Серед науковців існують різні точки зору щодо визначення поняття «облікова політика».

А. А. Пилипенко та В. І. Отенко розуміють облікову політику як сукупність принципів і правил (варіантів) організації і технології реалізації способів (методу) бухгалтерського обліку на підприємстві з метою формування максимально оперативної, повної, достовірної фінансової й управлінської інформації².

На думку П. Житного, облікова політика – це одночасно інструмент історичного та поточного обліку, попередньої оцінки господарських фактів прогнозування, планування і господарського контролю, а також інструмент перетворення інформації про господарські події в облікові показники згідно з потребами фінансової звітності та управління виробничою сферами³.

О. Лукінова⁴ вважає, що облікова політика – це постійне застосування принципів, методів і процедур для складання та подання фінансової звітності.

Т. В. Войтенко притримується думки, що облікова політика – це вибрана підприємством з урахуванням установлених норм та особливостей методологія бухгалтерського обліку, яка спрямована на досягнення його цілей та завдань та використовується з метою забезпечення надійності

¹ Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», від 16.07.1999 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

² Пилипенко А.А., Отенко В.І. Організація обліку і контролю : підручник. Х: ВД «ІНЖЕК», 2005. 424с.

³Житний П. Системний аспект облікової політики. *Бухгалтерський облік та аудит*. 2006. №1. С.62-66.

⁴ Лукінова О. Організація бухгалтерського обліку. Облікова політика. *Баланс*. 2005. № 5. С. 19-23.

фінансової звітності та якісної системи управління¹.

На думку Т. Кучеренко, облікова політика – це домовленість і практика, що проявляються у сукупності принципів, методів і процедур, які використовує підприємство для складання та подання фінансової звітності з метою її гармонізації та створення єдиних підходів до визначення, визнання й оцінки окремих її елементів².

М. С. Пушкар та М. Т. Щирба стверджують, що облікова політика – це механізм управління обліком, який здійснюють на основі вибору та розроблення суб'єктом господарювання способів (варіантів), правил і процедур щодо організації та методики ведення обліку, складання і подання звітності виходячи із загальноприйнятих принципів та специфіки діяльності підприємства для отримання повної, об'єктивної, достовірної і неупередженої інформації з метою прийняття зацікавленими особами обґрунтованих управлінських рішень³.

Причинами появи облікової політики в ринкових умовах є:

- ✓ альтернативні варіанти щодо організації і ведення фінансового обліку, передбачені законодавством;
- ✓ розширення видів діяльності та організаційно-правових форм підприємств;
- ✓ зміна ролі бухгалтера в господарському житті підприємства від простого реєстратора фактів господарської діяльності до активного його учасника⁴.

Професор С.О. Ніколаєва відзначає, що потреба у формуванні облікової політики на підприємствах виникає в двох випадках: коли законодавством передбачено кілька варіантів ведення обліку тих чи інших об'єктів, підприємство обирає один з них; коли законодавча регламентація відображення в обліку тих чи інших фактів господарської діяльності не розроблена і підприємство самостійно розробляє способи ведення обліку⁵.

При розробці облікової політики слід урахувати, що на процес формування облікової політики підприємства впливають дві основні групи чинників: 1) зовнішнього ринкового середовища; 2) внутрішнього середовища виробничої системи. До складу цих груп входять такі основні підгрупи чинників: економічні, технологічні (технічні), організаційні, політичні, правові, соціальні та екологічні. Узагальнені підгрупи чинників

---

¹ Войтенко Т.В. Облікова політика – 2010: головне. *Податки і бухгалтерський облік*. 2010. № 1. С. 16–22.

² Кучеренко Т. Регламентування облікової політики фінансової звітності. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. № 5. С. 24–34.

³ Пушкар М.С., Щирба М.Т. Теорія і практика формування облікової політики: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2010. 260 с.

⁴ Бутинець Ф. Ф., Войналович О. П., Томашевська І. Л. Організація бухгалтерського обліку: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]; 4-е вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2005. 528 с.

⁵ Николаева С. А. Учетная политика организации: принципы формирования, содержание, практические рекомендации, аудиторская проверка. М.: Аналитика-Пресс, 1998. 168 с.

мають однакові класифікаційні ознаки, проте підгрупа зовнішніх чинників здійснює непрямий (побічний) вплив на формування облікової політики виробничих систем загалом, тоді як підгрупа внутрішніх чинників визначає безпосередньо умови формування облікової політики конкретного підприємства¹.

В Україні облікова політика формується з урахуванням двох рівнів. На макрорівні – це політика державних органів щодо розвитку системи обліку. Облікова політика формується через урядові структури і оформляється у вигляді законів, що регулюють питання обліку, аудиту та звітності, а саме: визнання країною міжнародних бухгалтерських стандартів та впровадження їх у національну систему обліку; вирішення питань щодо рівня регламентації обліку; розробка національного плану рахунків; розробка та затвердження форм звітності; методологічне і організаційне керівництво системою обліку в країні. На мікрорівні – це політика окремого підприємства щодо забезпечення надійної фінансової звітності. Підприємство, з урахуванням чинних законодавчих актів, формує внутрішній нормативний документ – облікову політику, в якому визначається форма організації бухгалтерського обліку, робочий план рахунків бухгалтерського обліку, форми первинних облікових документів, порядок проведення інвентаризації активів та зобов'язань, методи оцінки активів та зобов'язань, правила документообігу та технологія обробки облікової інформації, порядок контролю за господарськими операціями, інші рішення, необхідні для організації бухгалтерського обліку².

Таким чином, вважаємо за доцільне розглянути елементи облікової політики щодо відходів в системі екологічної безпеки підприємства (рис. 1).

У відповідності до «Порядку ведення державного обліку і паспортизації відходів», затвердженого Постановою КМУ від 1 листопада 1999 р. № 2034, ідентифікація відходів – віднесення відходів до певних категорій та класифікаційних груп, виходячи з їх походження, складу, стану, небезпеки для довкілля, здоров'я людини, технологічних можливостей утилізації, знешкодження³.

Ідентифікацію відходів проводять на підставі:

- ✓ фізичного стану відходів та визначання їхнього складу за стандартними методиками;
- ✓ визначання небезпечних властивостей відходів за встановленим порядком та стандартними методиками;
- ✓ віднесенням до певного класу (категорії) небезпеки для здоров'я людей, встановленої згідно з чинними нормативними документами;

---

¹ Руденко О.В. Екологічна та облікова політики в управлінні промисловим підприємством. *Ефективна економіка*. 2019. № 6.

² Правдок Н.Л., Коваль Л.В., Коваль О.В. Облікова політика підприємств: навчальний посібник. – Київ, «Центр учбової літератури», 2020. 647 с.

³ Порядок ведення державного обліку і паспортизації відходів, затв. Постановою КМУ від 1 листопада 1999 р. № 2034. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

✓ радіаційно-гігієнічних характеристик, встановлених за стандартними методиками.

Рисунок 1 – Елементи облікової політики щодо відходів підприємства

Ідентифікація та організація обліку відходів здійснюється за кодами найменувань відходів відповідно до Класифікатора відходів ДК 005-96. Так, для аграрного бізнесу передбачено найменування відходів групи 01 розділу А.1 – Відходи виробництва продукції сільського господарства та мисливства.

Підприємства повинні вести первинний облік відходів відповідно до типових форм первинної облікової документації з використанням технологічної, нормативно-технічної, планово-економічної, бухгалтерської та іншої документації, про що має бути відповідний запис у Наказі про облікову політику підприємства.

Основним первинним документом для відображення в обліку відходів є форма № 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари», введена в дію 1 січня 2009 р. відповідно до Інструкції № 342¹.

Т.М. Сторожук зазначає, що «Інформація, наведена в типовій формі № 1-ВТ, може використовуватися для ведення державного обліку і

¹ Інструкція щодо заповнення типової форми первинної облікової документації № 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари», затв. Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України № 342 від 07.07.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

паспортизації відходів, складання адміністративних даних, проведення контролю, експертизи проєктів та об'єктів, підготовки технічної документації, реєстраційних карток для реєстрів місць утворення, перероблення та видалення відходів, проведення інвентаризації, затвердження лімітів і отримання дозволів на утворення і розміщення відходів, отримання ліцензій та дозволів на поводження з відходами, оперативного вирішення питань поводження з неякісною та небезпечною продукцією, ідентифікації та паспортизації потенційно небезпечних об'єктів і укладання деклараційної безпеки, заповнення документів для транскордонних перевезень відходів тощо»¹.

Форму № 1-ТВ доцільно використовувати на підприємствах інших галузей економіки, оскільки для аграрного бізнесу характерні певні особливості в обліку відходів. Зокрема, гній можна розглядати з двох точок зору: як відходи, які належать до IV класу небезпеки, і як побічна продукція тваринництва, яка може використовуватися у вигляді органічного добрива. Якщо ж підприємство вважає, що у їхній діяльності гній буде використовуватися як добриво у рослинництві, то такий гній оприбутковується на підставі Накладної (внутрішньогосподарського призначення) (ф. № ВЗСГ-8). Якщо ж гній розглядати як відходи IV класу небезпеки, то для відображення його утилізації необхідно розробити типовий первинний документ.

Відповідно до Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затв. Наказом Міністерства аграрної політики України № 132 від 18.05.2001 р. вартість матеріальних запасів, які відносяться до собівартості продукції, зменшується на вартість зворотних відходів. Зворотні відходи – це залишки сировини та інших матеріальних ресурсів, які відповідно до встановленої технології передаються до інших цехів і підрозділів як повноцінний матеріал для виробництва інших видів продукції (виконання робіт, надання послуг)².

Таким чином, відходи можна віднести до запасів підприємства. Такі відходи відповідно до п. 2.18 Методичних рекомендацій № 132 можуть оцінюватися:

а) на рівні договірної ціни того матеріалу, на заміну якого вони використовуються (за вирахуванням додаткових витрат, пов'язаних з підготовкою їх до використання), чи в залежності від коефіцієнта використання матеріалу;

б) за договірними (тут і далі – на момент здійснення операцій) цінами на відходи, за вирахуванням витрат на їх збирання та обробку, якщо вони

---

¹ . Сторожук Т.М., Авершин Д.А. Облікова політика підприємства щодо відходів. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk/2009_1/18_Storo.pdf.

²Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затв. Наказом Міністерства аграрної політики України № 132 від 18.05.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

призначені для переробки всередині підприємства чи передані стороннім організаціям (тут і далі – договірні ціни приймаються на момент здійснення операції (в поточному місяці);

в) за повною ціною вхідної сировини чи матеріалу, якщо відходи реалізуються для використання як повноцінний (повномірний) матеріал;

г) зворотні відходи оцінюються за зниженою ціною вхідних матеріалів (напівфабрикатів), якщо відходи можуть бути використані в основному (промисловому) виробництві, але з підвищенням витрат (зниженням виходу готової продукції), для потреб допоміжного виробництва, виготовлення предметів широкого вжитку (товарів культурно-побутового і господарського призначення) або реалізовані стороннім підприємствам і організаціям.

За п. 2.13 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 10.02.2007 р. № 2, первісна вартість запасів, що надійшли на склад від забракованих виробів та зворотних відходів виробництва, ліквідації основних засобів, визначається за чистою вартістю реалізації, якщо такі запаси призначені для реалізації, або в оцінці їх можливого використання¹.

Згідно з Інструкцією № 291 зворотні відходи виробництва обліковуються на субрахунку 209 «Інші матеріали»².

Завершальним етапом первинного обліку відходів є їх паспортизація. Вона охоплює послідовне збирання, узагальнення та зберігання відомостей про кожний конкретний вид відходів, їх походження, технічні, фізико-хімічні, технологічні, екологічні, санітарні, економічні та інші показники, методи їх вимірювання та контролювання, а також технології їх знешкодження, оброблення, перероблення, утилізації чи видалення.

Інвентаризація відходів проводиться на загальних методологічних засадах, згідно з чинними в Україні нормативними документами про організування бухгалтерського обліку і звітності. Вона представляє собою комплекс разових організаційно-технічних заходів з виявлення, ідентифікації, опису і реєстрації відходів, обліку обсягів їх утворення, утилізації та видалення, а також виявлення і обстеження місць утворення відходів і об'єктів поводження з ними.

Проводять інвентаризацію шляхом віднесення відходів до певних категорій та класифікаційних груп, виходячи з їх походження, складу, стану, небезпеки для довкілля та здоров'я людини, технологічних можливостей знешкодження, утилізації чи видалення.

Зміст облікової політики за її розділами доцільно доповнити наступними складовими, які допоможуть організувати отримання інформації про обсяги відходів виробництва та операцій поводження з ними (рис. 2).

¹Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затв. Наказом Міністерства фінансів України № 2 від 10.02.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

² Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Мінфіну України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

**ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЩОДО ВІДХОДІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА**

Мета: економія природних ресурсів і зниження ступеню шкідливого впливу відходів на людину та навколишнє природне середовище.

Завдання:

- організувати систему обліку утворення, збору, переробки, розміщення, поховання відходів;
- налагодження контролю матеріального балансу виробництв з метою стимулювання впровадження маловідходних технологій;
- впровадження кваліфікаційного моніторингового контролю руху відходів на всіх етапах їх життєвого циклу;
- створення умов для розвитку підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами тощо.

Регламентация інформаційного забезпечення управління
з екологічних питань

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА**Організаційна складова**

- розробити і затвердити класифікацію відходів, встановити перелік відповідальних осіб за облік руху відходів виробництва та витрат на операції поводження з ними із внесенням цих обов'язків до Посадових інструкцій;
- створення спеціального еколого-економічного відділу в системі внутрішнього контролю.

Методична складова

- детальний опис методики оцінки відходів виробництва;
- затвердити розширений перелік витрат, формування калькуляційних статей щодо утворення еколого-небезпечних відходів, порушення екологічного режиму;
- затвердити перелік статей витрат на поводження з відходами та відповідних реєстрів аналітичного обліку відходів.

Технологічна складова

- визначення в робочому плані рахунків обліку відходів виробництва за їх видами і рахунків для обліку екологічних витрат;
- розробити форми внутрішньої звітності щодо руху відходів виробництва та операцій поводження з ними;
- визначити правила документообігу і технології обробки облікової інформації стосовно відходів та операцій поводження з ними.

Рисунок 2 – Місце екологічної та облікової політики в системі управління процесом утворення відходів в аграрному бізнесі

Таким чином, екологізація є основним напрямом діяльності аграрних підприємств і базується на освоєні еколого-економічних методів

господарювання для забезпечення розширеного відтворення природних ресурсів за рахунок формування стійких еколого-економічних систем, збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної екологічно безпечної продукції, створення агросистем за використання екологічних методів господарювання.

Агропромислове виробництво з екологічної точки зору досягло поворотного моменту, що об'єктивно обумовлює необхідність опрацювання якісно нового підходу в організації аграрного природокористування, підходу, заснованого на гармонізації відносин суспільства, виробництва і природи, і обумовленого як стратегія екологічно сталого розвитку.

Раціональне управління відходами можливе на підставі достовірної інформації з системи бухгалтерського обліку, однією зі складових якої є облікова політика. Саме облікову політику необхідно розглядати як інструмент перетворення екологічно направленої інформації в облікові показники згідно потребам фінансової, внутрішньої звітності та управління.

BIBLIOGRAPHY

- Blishchuk Kateryna**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, associated professor of the Economics Department, Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine (4.3).
- Beldii Alona**, Postgraduate student of the Accounting and Taxation Department National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (5.4).
- Biletska Iryna**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of International Economics, Marketing and Management, Ivano-Frankivsk Educational and Scientific Institute of Management of WUNU (6.2).
- Cherkashyna Tetiana**, PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economic Theory and Economic Policy, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (3.12).
- Doronina Olha**, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Management and Behavioral Economics, Vasyl' Stus Donetsk National University (3.10).
- Dotsenko Inna**, PhD, Associated Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance Khmelnytskyi National University (3.6).
- Fomina Tetiana**, PhD of Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Audit, Accounting and Taxation Central Ukrainian National Technical University (5.1).
- Gnylianska Lesia**, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and International Business, National University «Lviv Polytechnic», Lviv (3.7).
- Gobela Volodymyr V.**, Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer, Lviv State University of Internal Affairs (7.2).
- Gobela Volodymyr M.**, lecturer at the National Forestry University of Ukraine (7.2).
- Grinko Alla**, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Management, Business and Professional Communications, V.N. Karazin Kharkiv National University (3.8).
- Hnatkovich Oksana**, Doctor of Economics, Professor of the Department of Philosophy of Creativity, Lviv National University named by Ivan Franko (3.13).
- Hnydiuk Inna**, PhD in Economics, Associate Professor, Head of Finance Department, Vinnytsia Institute of Trade and Economics KNUTE (7.3).
- Hordienko Vladimir**, Ph.D. in Economics, Associate Professor, Department of State, Local and Corporate Finance, University of Customs and Finance (7.1).
- Hryenko Pavlo**, Doctor of Economics, Associate Professor of the Department of International Economics and Economic Theory, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (3.8).
- Hutsalenko Liubov**, D.Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (5.2).
- Kalashnyk Nadiia**, Professor of Regional Management and Local Self-Government Department Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine (4.1).
- Karpenko Andrii**, Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of Department of economics and customs National University "Zaporizhzhia Polytechnic" (3.10).
- Karpenko Natalia**, Candidate of Public Administration, Assistant Professor, Associate Professor of Department of economics and customs National University "Zaporizhzhia Polytechnic" (3.10).
- Khudoba Oleksandra**, Doctor of Science in Public Administration, Lviv Regional Institute for Public Administration (4.2).
- Kwilinski Aleksy**, Ph.D., DrHab (Economics), Professor of the London Academy of Science and Business (London, United Kingdom) (3.2).
- Lazarenko Dmytro**, Doctor of Economics, Professor, Director of the Slovyansk Educational and Scientific Institute of the State Tax University (3.9).
- Leontovych Sergey**, PhD in Economics, National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy (1.1).

- Lepetan Inna**, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Accounting Department, Vinnytsia National Agrarian University (5.5).
- Leshchenko Maryna**, PhD, Associate Professor, Department of International Economics and Business, Cherkasy State Technological University (1.6).
- Liashenko Viacheslav**, DrHab (Economics), Professor, Head of the Department of Regulatory Policy and Entrepreneurship Development, Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine (Kyiv) (3.2)
- Lozova Tamara**, doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Accounting and Finance Boryspil Institute of Municipal Management at MAUP (3.11).
- Medynska Tetyana**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Credit and Insurance, Lviv University of Trade and Economics (1.3).
- Melnychuk Oleksandr**, graduate student department of financial credit and tax policy National Science Center «Institute of Agrarian Economics» (1.1).
- Moldavan Lubov**, Doctor of Economics Sci., Professor Principal Researcher of the Department of the Forms and Methods of Management in the Agro-Food Complex, Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine (2.4).
- Nesterenko Valentyna**, Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv National Automobile and Highway University (5.3).
- Oliynyk Georgiy**, doctor of economics Associate, Professor of the Department of Management and Administration International University of Human Development "Ukraine" (3.11).
- Osadchuk Svitlana**, PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Economic and Financial Politics of the Odessa Regional Institute of Public Administration under the President of Ukraine (1.4).
- Osipova Larysa**, PhD (economic sciences), Associate Professor, Associate Professor of Economics and International Relations, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of KNUTE (3.14).
- Osmirko Inna**, Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic theory, Finance and Accounting, Kharkiv National Pedagogical University named after H.S. Skovoroda (5.3).
- Ovcharenko Diana**, student of economics faculty, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (5.2).
- Ovchynnikova Tetyana**, Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Administrative Support for Social and Cultural Affairs Separated Subdivision «Lviv Branch of the Kyiv National University of Culture and Arts» (3.5).
- Pasenko Vladyslav**, PhD, Associate Professor, Department of International Economics and Business, Cherkasy State Technological University (1.6).
- Pasichnyk Yurii**, Doctor of Economics, Professor, Leading researcher department of financial credit and tax policy, National Science Center «Institute of Agrarian Economics» (2.1).
- Pavlyuk Tatiana**, PhD (economic sciences), Associate Professor, Associate Professor of Economics and International Relations, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of KNUTE (3.14).
- Plotnikov Oleksiy**, Doctor of Economic Sciences, Professor, Honored Economist of Ukraine, Leading Researcher of the Sector of International Financial Research, Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine (3.4).
- Podolyan Oksana**, PhD, Department of Automation and Computer-Integrated Technologies, Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University (1.6).
- Polishchuk Victor**, Candidate of Geographical sciences, associated professor of Ecology, Natural and Mathematics sciences Department of Public Higher Educational Establishment "Vinnytsia Academy of Continuing Education" (1.2).
- Prokopenko Kateryna**, Ph.D. in Economics, Senior Researcher, Senior Researcher of Department of forms and methods of economic management in the agri-food complex Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine, Kyiv (2.2).

- Puhachenko Olha**, PhD of Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Audit, Accounting and Taxation Central Ukrainian National Technical University (5.1).
- Radchenko Oksana**, PhD in Economics, docent, Associate Professor, Leading researcher department of financial credit and tax policy National Science Center «Institute of Agrarian Economics» (1.1).
- Romanovska Yuliia**, PhD in Economics, Associate Professor of Finance Department, Vinnytsia Institute of Trade and Economics KNUTE (7.3).
- Rushchyslyn Nadiya**, Doctor of Economics, Associate Professor the Department of Financial and Economic Security and Banking Business, Lviv University of Trade and Economics (1.3).
- Say Lesia**, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and International Business, National University «Lviv Polytechnic», Lviv (3.7).
- Shevchenko Nataliia**, Ph.D. in State Administration, Associate Professor, Associate Professor, Department of Public Administration and Custom Administration, University of Customs and Finance (7.1).
- Shubravskia Olena**, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Forms and Methods of Management in the Agri-food Complex, Institute for Economics and Forecasting NAS of Ukraine (2.6).
- Smolinska Sofia**, Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Financial Management, Lviv National University named by Ivan Franko (3.13).
- Smolinskyy Valentyn**, Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Automation and Computer-Integrated Technologies of Lviv National Agrarian University (3.5).
- Soroka Rostyslav**, PhD, Assistant professor, Head of the Audit and Control Sector of the Education Office of the Department of Humanitarian Policy of the Lviv City Council (3.3).
- Svitlichna Viktoriya**, PhD of economic science, Associate professor of the Department of Tourism and Hospitality O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (6.1).
- Sukach Olena**, PhD in Economics, Dean of the Faculty of Economics and Management Rauf Ablyazov University East European, Ukraine (1.7).
- Trushkina Nataliia**, Ph.D. in Economics, Corresponding Member of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, Senior Research Fellow of the Department of Regulatory Policy and Entrepreneurship Development, Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine (Kyiv) (3.2).
- Udova Liudmyla**, PhD in Economics, Senior researcher, Senior Researcher of Department of forms and methods of economic management in the agri-food complex State Organization «Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv (2.5).
- Utkin Victor**, graduate student of the Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine (3.9).
- Vasyl'yeva Olena**, PhD, Associate Professor, Dean of International Tourism and Economics Faculty of National University «Zaporizhzhia Polytechnic» (2.3).
- Zadvornyykh Serhii**, Philosophy doctor in economics, Manager of foreign economic activity Municipal institution «Institute of Drohobych» of Drohobych City Council (3.1).
- Zamkova Nataliia**, Doctor of Science (Philosophy), Professor, Director of Vinnytsia Institute of Trade and Economics KNUTE (7.3).
- Zayats Diana**, Ph.D in Public Administration, Associate Professor of Regional Management and Local Self-Governmen Department, Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine (4.4).
- Zhuravlova Iryna**, Doctor of Economics, Professor, Head of Finance Department, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (1.5).

БІБЛІОГРАФІЯ

- Бельдій Альона Михайлівна**, аспірантка кафедри обліку та оподаткування Національного університету біоресурсів і природокористування України (підрозділ 5.4).
- Білицька Ірина Мирославівна**, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки, маркетингу і менеджменту Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту ЗУНУ (підрозділ 6.2).
- Бліщук Катерина Михайлівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (підрозділ 4.3).
- Васильсва Олена Олексіївна**, кандидат фізико-математичних наук, доцент, декан факультету міжнародного туризму та економіки Національного університету «Запорізька політехніка» (підрозділ 2.3).
- Гнаткович Оксана Дмитрівна**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри філософії творчості Львівського Національного університету імені Івана Франка (підрозділ 3.13).
- Гнидюк Інна Вікторівна**, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ (підрозділ 7.3).
- Гнилянська Леся Йосифівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів (підрозділ 3.7).
- Гобела Володимир Володимирович**, кандидат економічних наук, старший викладач Львівського державного університету внутрішніх справ (підрозділ 7.2).
- Гобела Володимир Миколайович**, викладач Національного лісотехнічного університету України (підрозділ 7.2).
- Гордієнко Володимир Олександрович**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів, Університет митної справи та фінансів (підрозділ 7.1).
- Гринько Павло Леонідович**, доктор економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та економічної теорії Харківського державного університету харчування та торгівлі (підрозділ 3.8).
- Гринько Алла Павлівна**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту, бізнесу та професійних комунікацій Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (підрозділ 3.8).
- Гуцаленко Любов Василівна**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку та оподаткування Національного університету біоресурсів та природокористування України (підрозділ 5.2).
- Дороніна Ольга Анатоліївна**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та поведінкової економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса (підрозділ 3.10).
- Доценко Інна Олексіївна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету (підрозділ 3.6).
- Журавльова Ірина Вікторівна**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (підрозділ 1.5).
- Задворних Сергій Сергійович**, кандидат економічних наук, менеджер з питань зовнішньоекономічної діяльності КУ «Інститут міста Дрогобича» ДМР (підрозділ 3.1).
- Замкова Наталія Леонідівна**, доктор філософських наук, професор, директор Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ (підрозділ 7.3).
- Заяць Діана Дмитрівна**, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування, Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (підрозділ 4.4).

- Калашник Надія Сергіївна**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, (підрозділ 4.1).
- Карпенко Андрій Володимирович**, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та митної справи Національного університету «Запорізька політехніка» (підрозділ 3.10).
- Карпенко Наталя Миколаївна**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри економіки та митної справи Національного університету «Запорізька політехніка» (підрозділ 3.10).
- Квілінський Олексій Станіславович**, доктор економічних наук, професор Лондонської академії науки і бізнесу (Лондон, Велика Британія) (підрозділ 3.2).
- Лазаренко Дмитро Олександрович**, доктор економічних наук, професор, Директор Слов'янського навчально-наукового інституту Державного податкового Університету (підрозділ 3.9).
- Леонтович Сергій Петрович**, кандидат економічних наук, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ, Україна (підрозділ 1.1).
- Лепетан Інна Михайлівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку Вінницького національного аграрного університету (підрозділ 5.5).
- Леценко Марина Миколаївна**, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету (підрозділ 1.6).
- Лозова Тамара Іллівна**, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри «Обліку та фінансів» Бориспільського інституту муніципального менеджменту при МАУП (підрозділ 3.11).
- Ляшенко Вячеслав Іванович**, доктор економічних наук, професор, завідувач відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України (м. Київ) (підрозділ 3.2).
- Мединська Тетяна Володимирівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, кредиту та страхування Львівського торговельно-економічного університету (підрозділ 1.3).
- Мельничук Олександр Олександрович**, аспірант відділу фінансово-кредитної та податкової політики Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна (підрозділ 1.1).
- Молдаван Любов Василівна**, доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу форм та методів господарювання в агропродовольчому комплексі. ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (підрозділ 2.4).
- Нестеренко Валентина Юрївна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (підрозділ 5.3).
- Овчаренко Діана Олегівна**, магістр економічного факультету Національного університету біоресурсів та природокористування України (підрозділ 5.2).
- Овчиннікова Тетяна Володимирівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного забезпечення соціокультурної сфери ВП «Львівська філія» Київського національного університету культури і мистецтв (підрозділ 3.5).
- Олійник Георгій Юрійович**, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри «Управління та адміністрування» Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (підрозділ 3.11).
- Осадчук Світлана Вікторівна**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри економічної та фінансової політики Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України (підрозділ 1.4).

- Осіпова Лариса Василівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ (підрозділ 3.14).
- Осмірко Інна Володимирівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, фінансів і обліку Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (підрозділ 5.3).
- Павлюк Тетяна Іванівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ (підрозділ 3.14).
- Пасенко Владислав Михайлович**, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету (підрозділ 1.6).
- Пасічник Юрій Васильович**, доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (підрозділ 2.1).
- Плотніков Олексій Віталійович**, доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, провідний науковий співробітник сектору міжнародних фінансових досліджень ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (підрозділ 3.4).
- Подолян Оксана Миколаївна**, кандидат фізико-математичних наук, старший викладач кафедри автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (підрозділ 1.6).
- Поліщук Віктор Миколайович**, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри екології, природничих та математичних наук Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти» (підрозділ 1.2).
- Прокопенко Катерина Олексіївна**, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу форм і методів господарювання в агропродовольчому комплексі ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ (підрозділ 2.2).
- Пугаченко Ольга Борисівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування Центральноукраїнського національного технічного університету (підрозділ 5.1).
- Радченко Оксана Дмитрівна**, кандидат економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна (підрозділ 1.1).
- Романовська Юлія Анатоліївна**, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ (підрозділ 7.3).
- Руцишин Надія Михайлівна**, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансово-економічної безпеки та банківського бізнесу Львівського торговельно-економічного університету (підрозділ 1.3).
- Сай Леся Петрівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва, Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів (підрозділ 3.7).
- Світлична Вікторія Юрівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельного господарства Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова (підрозділ 6.1).
- Смолінська Софія Дмитрівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансового менеджменту Львівського Національного університету імені Івана Франка (підрозділ 3.13).
- Смолінський Валентин Броніславович**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій Львівського національного аграрного університету (підрозділ 3.5).

- Сорока Ростислав Степанович**, кандидат економічних наук, доцент, завідувач сектору аудиту та контролю управління освіти департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради (*підрозділ 3.3*).
- Сукач Олена Миколаївна**, кандидат економічних наук, доцент, декан факультету економіки і менеджменту Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова, Україна (*підрозділ 1.7*).
- Трушкіна Наталія Валеріївна**, кандидат економічних наук, член-кореспондент АЕНУ, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України (*підрозділ 3.2*).
- Удова Людмила Олегівна**, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу форм і методів господарювання в агропродовольчому комплексі Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (*підрозділ 2.5*).
- Уткін Віктор Павлович**, аспірант Інституту економіки промисловості НАН України (*підрозділ 3.9*).
- Фоміна Тетяна Володимирівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування Центральноукраїнського національного технічного університету (*підрозділ 5.1*).
- Худоба Александра Василівна**, доктор наук з державного управління, доцент кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (*підрозділ 4.2*).
- Черкашина Тетяна Сергіївна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (*підрозділ 3.12*).
- Шевченко Наталія Іванівна**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів (*підрозділ 7.1*).
- Шубравська Олена Василівна**, доктор економічних наук, професор, завідувач відділу форм і методів господарювання в агропродовольчому комплексі ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (*підрозділ 2.6*).

Рецензенти:

Алексєєв Ігор Валентинович

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри фінансів
Національного університету «Львівська політехніка»
академік Академії економічних наук України.

Покацєва Ольга Вікторівна

доктор економічних наук, доктор юридичних наук, професор,
Перший проректор з науково-педагогічної та наукової роботи
Класичного приватного університету.

Сідельникова Лариса Петрівна

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Херсонського національного технічного університету.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ	3
<i>1.1 Analysis of the financial share of the national security of Ukraine</i>	3
<i>1.2 Європейський вектор розвитку фіскальної політики природоохоронного спрямування</i>	14
<i>1.3 Tax stimulate as a tool to intensify banking investment in Ukraine</i>	26
<i>1.4 Трансформація бюджетної системи України</i>	35
<i>1.5 Methodical approach to assessing the quality of enterprises capital structure</i>	47
<i>1.6 Вплив цифрових технологій на формування ланцюгів доданої вартості у сучасній економіці</i>	57
<i>1.7 Суспільні трансформації банківського сектора України: фінансово-маркетинговий підхід</i>	66
РОЗДІЛ II РОЗВИТОК АПК ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	96
<i>2.1 Консультативна рада при Міністерстві аграрної політики та продовольства України</i>	96
<i>2.2 Вплив агропродовольчої спеціалізації України на сталість світового продовольчого ринку</i>	109
<i>2.3 Аналіз факторів сталого розвитку аграрної сфери</i>	118
<i>2.4 Агроекологія у забезпеченні права людини на харчування</i>	134
<i>2.5 Місце нішевих культур у диверсифікації сільськогосподарського виробництва малих господарств</i>	148
<i>2.6 Безкліткове утримання курей-несучок: актуальність для України</i>	157
РОЗДІЛ III НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ВІД ПЕРЕБУДОВИ ДО СУЧАСНОСТІ	166
<i>3.1 Die Ukraine in den Jahren der Unabhängigkeit: Entwicklung und Perspektive von Finanzen und Wirtschaft im Überblick</i>	166
<i>3.2 Особливості розвитку транспортно-логістичної системи Німеччини в контексті збалансованого сталого розвитку</i>	183
<i>3.3 Причини, умови та наслідки легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму в Україні</i>	193
<i>3.4 Національна економіка України: кризовий розвиток</i>	205
<i>3.5 Проблеми інноваційного розвитку підприємств України в умовах світових інтеграційних процесів</i>	213
<i>3.6 Діагностика платоспроможності підприємств України в умовах забезпечення їх безпечного розвитку</i>	221
<i>3.7 Resource support of enterprises in the conditions of transformation processes in the economy</i>	230
<i>3.8 Управління знаннями як структурна основа інноваційного розвитку організацій в умовах цифрової економіки</i>	239
<i>3.9 Кластерні системи як пріоритет стратегій smart спеціалізацій бізнес структур сходу України</i>	254
<i>3.10 Smart Specialization and Cluster Interaction in the System of Strategic Management of the Regional Economy's Innovative Development</i>	262
<i>3.11 Цифровізація об'єктів нерухомого майна підприємства: інвентаризація, облік, формування єдиної бази даних та системи управління</i>	274
<i>3.12 Методологічні підходи до визначення рівня концентрації та монополізації галузевих ринків (на прикладі галузі морського транспорту України)</i>	284
<i>3.13 Проблематика жіночого підприємництва на сучасному етапі розвитку національної економіки</i>	294
<i>3.14 Вплив глобалізації на національний ринок праці</i>	304

РОЗДІЛ IV СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	321
<i>4.1 Territorial Development Management: Directions of Social Transformations .....</i>	<i>321</i>
<i>4.2 Territorial Development Management: Regional Aspects of Publicpolicy on Population Aging and Related Issues .....</i>	<i>328</i>
<i>4.3 Territory Development Management: Economic Aspects .....</i>	<i>338</i>
<i>4.4 Territorial Development Management: Local Identity Building as a Tool of The Community Capacity Development .....</i>	<i>346</i>
РОЗДІЛ V ПРОЦЕСИ СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА	355
<i>5.1 Внутрішній контроль порядку формування зареєстрованого (пайового) капіталу .....</i>	<i>355</i>
<i>5.2 Формування облікової політики необоротних активів в системі управління підприємством .....</i>	<i>364</i>
<i>5.3 Фінансово-економічна діяльність підприємства: напрямки підвищення ефективності, аналіз та облік .....</i>	<i>373</i>
<i>5.4 Траєкторія формування облікової політики нематеріальних активів підприємств .....</i>	<i>382</i>
<i>5.5 Екологічна безпека як запорука ефективної екологічної та облікової політики в управлінні аграрним бізнесом .....</i>	<i>390</i>
РОЗДІЛ VI ІНДУСТРІЯ ГОСТИННОСТІ ТА ТУРИЗМУ	404
<i>6.1 Цифрові технології маркетингу туристичних підприємств: пошук оптимальних варіантів у складних умовах карантинних обмежень .....</i>	<i>404</i>
<i>6.2 Priorities and Institutional Support for Realization of the Potential of the Hospitality and Tourism Industry in Ukraine .....</i>	<i>413</i>
РОЗДІЛ VII ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: ВІД ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ДО СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	420
<i>7.1 Парадигма державного управління структурною перебудовою промисловості .....</i>	<i>420</i>
<i>7.2 Особливості стратегічного планування екологізації .....</i>	<i>439</i>
<i>7.3 Механізм організації системи соціальних гарантій населення .....</i>	<i>448</i>
VIBLIOGRAPHY	463
БІБЛІОГРАФІЯ	466

SCIENTIFIC PUBLICATION

***STAGES OF FORMATION AND DEVELOPMENT
OF THE ECONOMY OF INDEPENDENT UKRAINE***

monograph

Responsible for the edition: *Sukach O.*

© 2021 Pasichnyk Yu., Radchenko O., Sukach O. and others

Published by
Verlag SWG imex GmbH, Nuremberg, Germany

ISBN 978-3-9819288-9-9

This is an open access articles under the CC BY license
(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Good for printing d.d. 30.04.2021 year.
Format 60x84 1/8. Offset paper.
Convent. prin. sheet 25,88. Printing run 300 copies

WARNING

Without limitation, no part of this publication may be reproduced, stored, or introduced in any manner into any system either by mechanical, electronic, handwritten, or other means, without the prior permission of the authors.

Edited by the authors.